

Waar raakt nieuwe technologie de audit?

Om succesvol te blijven moet elke sector inspelen op nieuwe technologie. Dat is ook de strekking van een stevig rapport over de invloed van nieuwe technologie op de accountantscontrole. Wat verandert er nu echt (of juist niet)?

» [Download dit artikel in pdf](#)

Vijf hapklare brokken op een rij, inclusief een rating van nul tot vijf sterren over de impact van technologie; mede op basis van commentaar van deskundigen.

1 Nieuwe vormen van assurance: audit van algoritmes komt er wel/niet aan

Algoritmes helpen de mens beslissingen te nemen op basis van informatie die we in de onderliggende wiskundige modellen stoppen. Soms is dat gebaseerd op eenvoudige beslisregels, in geavanceerdere vorm is het ook gebaseerd op kunstmatige intelligentie. En daarmee is de uitkomst afhankelijk van lerende systemen.

De maatschappelijke opmars van algoritmes valt niet te ontkennen. Medisch specialisten gebruiken ze steeds vaker voor het stellen van diagnoses, nieuwsmedia om ons een gepersonaliseerde newsfeed voor te schotelen op basis van wat ze weten van onze interesses en de politie om te voorspellen in welke wijken het zin heeft om meer blauw de straat op te sturen. Het oude Orwelliaanse motto was dat *Big Brother is watching us*. De realiteit is echter dat we steeds meer - zichtbaar en onzichtbaar - worden gestuurd in ons handelen door systemen: *Big Brother is guiding us*.

Dat is ook steeds vaker te zien bij meer strategische zaken, zoals het opstellen van beleid of de marktintroductie van nieuwe producten. Dit magazine schreef ook al eens dat er techbedrijven zijn die het budgetteringsproces geheel in handen geven van een algoritme.

Heeft de accountant een (nieuwe) rol te spelen ten aanzien van die algoritmes? Na jarenlange radiostilte over wat de opmars van algoritmes betekent voor de controle en toezicht daarop, lijken er nu eindelijk een paar stevige knuppels in het hoenderhok te worden gegooid. Tweede Kamerlid Jan Middendorp (VVD) is een van de politici die er aandacht voor vraagt. Hij pleit onder meer voor beter toezicht en ziet daarin wel een rol voor accountants. Want "algoritmen kunnen in handen van kwaadwillenden tot veel persoonlijke ellende leiden", schrijft hij in een opiniestuk in De Volkskrant. En alleen als we meer grip krijgen op de ontwikkeling en het gebruik ervan zullen we kunnen komen tot algoritmes die het belang van de burger dienen. Ook burgers vinden dat toezicht overigens noodzakelijk, zo blijkt uit een enquête van KPMG onder 1.100 burgers. Van de mensen die er een mening over hebben blijkt een overweldigende meerderheid (93 procent) dit toezicht (door overheid of onafhankelijke derde) noodzakelijk te vinden.

In een paar opiniestukken vlak voor de zomer worden de prominente *believers* en *non-believers* in het vak duidelijk. Hoogleraar Marcel Pheijffer schaart zich met een reactie op Middendorp en op een opiniestuk van Mona de Boer (PwC) duidelijk in de laatste categorie, met meerdere argumenten. Een daarvan: als accountants dit gaan doen kan dat zomaar weer een nieuwe verwachtingskloof opleveren. Niet doen dus. Pieter de Kok (trendsetter op het vlak van datagedreven audit met zijn kantoor Coney) bracht realiteitszin in de discussie, door erop te wijzen dat het om complexe materie gaat en dat maar een handjevol accountants echt begrijpt wat ontwikkelingen als machine learning zijn. Ook anderen waren, onder meer op LinkedIn, kritisch en menen dat de accountant bij de welbekende leest moet blijven.

Director data-analytics De Boer (PwC) en hoogleraar big data ecosystemen Sander Klous (KPMG) zijn juist prominente voorstanders voor een rol van de accountant. Onder voorwaarden, dat wel. Een van die voorwaarden is dat er een toetsingskader moet zijn - en dat daarmee het gevaar van een nieuwe verwachtingskloof wordt bezworen. Tot slot kwam de Britse accountantsorganisatie ICAEW vlak na deze discussies ook met een rapport uit waarin het thema aan de orde komt: *New Technologies, ethics and accountability*. Het rapport bepleit ook een rol voor de accountant: "The profession should also consider how its long history of ethics and accountability around financial data can help businesses improve practices in other areas of data and technology use."

Impact technologie: ***

Want deskundigen zijn het niet eens.

2 Nieuwe toetreders: wettelijke bescherming audit is geen onneembaar obstakel

'Accountants wacht miljardenstrijd met techreuzen', schreef Het Financieel Dagblad daags nadat het NBA het rapport over de impact van technologie had uitgebracht. Het leidde hier en daar tot wat opgetrokken wenkbrauwen, zeker in

combinatie met de alarmerende onderkop 'branchevereniging vreest boekhoudrobots'. Waar die vermeende angst precies op is gebaseerd is onduidelijk. In elk geval niet op het desbetreffende rapport. En Fou-Khan Tsang (directievoorzitter Alfa Accountants) stelt terecht op LinkedIn dat die kop over de strijd met de techreuzen nogal een lege huls is. Je kunt zo'n kop immers voor elke denkbare sector gebruiken.

Koppenmakers moeten de aandacht trekken, daar zijn ze voor. Er is echter wel degelijk een fundamentele ontwikkeling gaande in de auditwereld. Enkele deskundigen stellen in het rapport dat we niet te veel moeten denken dat de wettelijke bescherming van de audit - wie geen vergunning heeft mag niet controleren - een goede beschermingswal biedt tegen grote techpartijen en dat die partijen helemaal geen interesse hebben in de auditmarkt. Volgens hen vraagt de (kapitaal)markt wel om betrouwbare informatie, maar hoeft dat dat niet noodzakelijkerwijs in de vorm van een jaarrekening en daarmee ook niet in de vorm van (wettelijk gereguleerde) accountantscontrole. Wie over veel data beschikt is dan in de beste positie om die zekerheid te geven, al dan niet gebruikmakend van kunstmatige intelligentie. Juist daarom zou er een gevecht om de bedrijfsdata kunnen gaan ontstaan. Techgiganten als Google of Microsoft zouden vanuit hun omvang en investeringsvermogen hierop kunnen inspringen. En ook andere partijen - zoals kredietbeoordelaars - melden zich in het gevecht om die data.

Die strijd om de data vindt inderdaad op alle fronten plaats, niet alleen met de bedrijfsdata als inzet. In Europa is er de strategische zorg dat Amerikaanse en Chinese (platform)bedrijven een voorsprong opbouwen die niet meer is in te halen als kunstmatige intelligentie straks de backbone is van bijna alles wat we doen. Europa beschikt immers niet of nauwelijks over techreuzen. Een identieke redenering is ook mogelijk over de toekomstige toepassing van kunstmatige intelligentie in de audit: ook daar zijn grote volumes nodig om tot zinvol gebruik te komen en de modellen te trainen om audits uit te voeren.

Oftewel: wie het gevecht om (toegang tot) de data wint is dan de potentiële winnaar. En dus valt onder deskundigen ook te beluisteren dat het goed is dat de NBA nu reeds dit signaal afgeeft aan de politiek. Plat gezegd is de vraag heel simpel: wil de politiek liever dat Google of Deloitte met de bedrijfsdata aan de haal gaat, in de wetenschap van de afgelopen jaren over hoe techreuzen met persoonlijke data omgaan en/of hoe accountantskantoren de nodige incidenten meemaakten?

Impact technologie: ***

Want de wat verdere toekomst is onzeker.

3 Kwaliteitstoetsing: toetsers hebben onvoldoende begrip van technologie

Op dit punt is er nauwelijks enige twijfel: toetsers moeten meer tech savvy worden om te kunnen doorgronden hoe trendsetters in de audit bezig zijn met nieuwe technologie en daar geen rem op zetten. Al is wel een duidelijke tweedeling in segmenten zichtbaar. Voor toetsingen vanuit de AFM geldt dat accountants voldoende gelegenheid krijgen om inhoudelijk te beargumenteren hoe ze met de inzet van nieuwe technologie tot controlebewijs komen (en ook tot een hogere kwaliteit). Dat ligt volgens het rapport echter lastiger in het segment waar toetsing vanuit de beroepsorganisatie plaats heeft. Daar kiest een vrij kleine voorhoede van accountantskantoren voor een vernieuwende aanpak in de audit, maar hebben de toetsers volgens deze accountants moeite om deze voorhoede te volgen. De kritiek vanuit geïnterviewden: toetsers doorgronden de aanpak niet, hebben onvoldoende kennis om deze te doorgronden en nemen ook niet de tijd om 'het verhaal' en de argumenten over de aanpak tot zich te nemen. Er zou sprake zijn van een oppervlakkige checklistbenadering, die zich puur richt op formele vereisten. Dat zet een rem op adoptie van nieuwe technologie in dit segment van de markt.

Geheel indachtig de titel van het rapport 'Van bankzitter naar sterspeler' schrijft Fou-Khan Tsang (Alfa) dat de scheidsrechters inderdaad nog steeds een cruciale technologische achterstand hebben: "Veel koplopers (met de adoptie van tech in de audit, red.) klagen dat de toezichthouders en toetsers nog wel erg conservatief zijn ten aanzien van technologie. Nog geen VAR-technologie in de accountancy, zullen we maar zeggen."

Impact technologie: *****

Want deskundigen zijn unaniem.

4 Opleiding: meer kloten met computers graag

Dat digitale technologie een steeds grotere rol speelt in de audit, is geen nieuws. Niet alleen als ondersteuning - voor bijvoorbeeld dossiervorming - maar ook in de audit zelf, met allerlei vormen van bijvoorbeeld data-analyse. Al is er wel een enorm tempoverschil in adoptie zichtbaar in de sector. Die ontwikkeling naar een steeds meer datagedreven aanpak gaat nog wel even door en dat vraagt ook om een ander type auditor. Er ontstaat een grote vraag naar accountants die met kennis van wiskunde en statistiek én kennis van de context van de klant hun analyses doen. Er is geen gebrek aan ontwikkeling van nieuwe aanpakken en methodologieën, maar de adoptie ervan stukt soms doordat de professionals in de praktijk eerder remmend dan stimulerend zijn op dit punt.

Maar, om met de woorden van Arjen Lubach te spreken: 'Hoe dan?' Tijdens een seminar 'IT in het accountancyonderwijs' deze zomer was precies dit thema onderwerp van discussie. Aanwezigen riepen op tot een

‘dijkenplan’ voor IT in het accountancyonderwijs, verwijzend naar de Deltawerken. Dat geeft wel aan hoezeer de noodzaak – al vele jaren – wordt gevoeld en misschien de komende jaren steeds sterker gevoeld. Marcel Pheijffer stelde eerder, in een reactie over de door hem verfoeide audit van algoritmes door accountants al de volgende vragen: ‘Zijn accountants er zelf thans toe uitgerust om algoritmes te controleren? Zo ja: welke eindtermen in de accountantsopleiding van de CEA (Commissie Eindtermen Accountancy, red.) refereren dan aan deze deskundigheid en hoe diep gaat die?’

Het waren (uiteraard) retorische vragen. Een van de uitdagingen om technologie beter te verankeren in de opleiding, ook aan de orde tijdens het genoemde seminar, is dat technologie een moving target is. De kennis die je nu overbrengt aan studenten is over een jaar of vijf misschien wel totaal overbodig. Hoogleraar accountantscontrole Peter Eimers (PwC) toonde zich optimistisch over wat er al is verbeterd in de afgelopen jaren en wees er bovendien op dat het beroep niet voor niets het uitgangspunt van een leven lang leren kent. “Wij leiden op tot een beginnend beroepsbeoefenaar, die daarna in zijn loopbaan nog veel meer kennis krijgt aangereikt.” Maar dan moet je als accountant daarvoor wel de juiste instelling hebben en niet bang zijn voor experimenten met technologie. Dat is geheel in lijn met wat Arnout van Kempen al enige tijd bepleit: het vak ‘kloten met computers’ zou standaard onderdeel van de opleiding moeten zijn. Zodat accountants meer liefde krijgen voor techniek. De CEA weet wat haar te doen staat.

Impact technologie: *****

Want niemand betwist dit.

5 Bestaansrecht: vraag naar betrouwbaarheid blijft

Jeff Bezos, de bekende ceo van Amazon, kreeg in 2015 de vraag waar hij de belangrijkste veranderingen ziet optreden. Zijn repliek aan de interviewer was dat hij die vraag regelmatig krijgt, maar dat vrijwel nooit iemand hem vraagt wat er stabiel zal blijven. Terwijl je juist daar een visie op moet hebben, want als je weet wat er stabiel blijft dan kun je daar een strategie op bouwen. Bezos heeft daar natuurlijk een sterk punt. Zelf gaf hij een voorzet voor het antwoord: klanten zullen altijd lagere prijzen en een betere service willen.

Het commentaar bevat ook voor accountants een belangrijke les (en hoop). Het maatschappelijke informatielandschap verandert aan alle kanten onder invloed van digitalisering. Het explodeert, versnipperd en versnelt. Dat geeft behoorlijk wat uitdagingen, maar één ding blijft als een paal boven water staan: mensen willen weten of ze informatie kunnen vertrouwen. Juist in zo’n complexer wordend informatielandschap wordt dat misschien wel steeds belangrijker.

Mona de Boer (PwC) zei dan ook tijdens het eerdergenoemde seminar: “Ik geloof er niet in dat het beroep verdwijnt, integendeel. Het wordt in deze wereld steeds moeilijker te bepalen wie je kunt vertrouwen. Zolang mensen met elkaar zakendoen, zal er altijd behoefte zijn aan zekerheid en waarheidsvinding. Vraag is meer met welke tools je die zekerheid gaat geven.”

Impact technologie: *

Want sommige dingen veranderen nooit.

Van bankzitter tot sterspeler

Nart Wielaard schreef in opdracht van de Stuurgroep Publiek Belang het rapport ‘[Van bankzitter tot sterspeler](#)’, dat eind juni verscheen.

Doel van de publicatie is, naast het geven van inzicht in hoe technologie het beroep beïnvloedt, om te analyseren hoe het staat met de adoptie in de praktijk. Volgens de stuurgroep worden technologische mogelijkheden door het accountantsberoep “vol enthousiasme omarmd”, maar is wel duidelijk sprake van tempoverschillen.

De publicatie is zowel gericht aan het beroep zelf, als aan de Commissie Toekomst Accountancysector (CTA), die eind 2019 zal rapporteren aan de minister van Financiën. Bij de totstandkoming van dat advies van de CTA is het volgens de stuurgroep “essentieel” om een goed beeld te hebben van hoe technologie bijdraagt aan kwaliteitsverbetering. “Nu en in de nabije toekomst.”

Het rapport is beschikbaar via [Accountant.nl](#) en [NBA.nl](#).

Nart Wielaard is strategisch scherpendenker op het snijvlak van maatschappij, technologie en bedrijfsleven. Hij brengt complexe ontwikkelingen terug tot eenvoudige en begrijpelijke verhalen en doet dat in de rol van gespreksleider, adviseur en schrijver.

GERELATEERD



NIEUWS | 12 april 2021

'We moeten de rol van brede gesprekspartner weer oppakken'

In de controlepraktijk gaat veel aandacht uit naar compliance, het volgen van beroepsregels, toezicht en goed je werk doen. Maar de accountant heeft ook een verhaal... →



Arnout van
Kempen

DISCUSSIE | Column | 09 april 2021

Audit quality en innovatie

Innovatie van de wettelijke controle is onmogelijk bij de bestaande regulering, meent Arnout van Kempen. →



NIEUWS | 09 april 2021

Enquête NBA over inzet forensische expertise bij de jaarrekeningcontrole

De Werkgroep Fraude van de NBA is een onderzoek gestart naar de inzet van forensische expertise binnen accountantsorganisaties. Een enquête hierover is uitgestuurd... →



NIEUWS | 08 april 2021

Kwartiermakers organiseren rondetafelsessies voor managers accountantskantoren

De twee Kwartiermakers toekomst accountancysector, Marlies de Vries en Chris Fonteijn, organiseren twee rondetafelsessies voor (senior) managers van accountantsorganisaties. →



NIEUWS | 05 april 2021

Busy Season Talks dragen bij aan openheid accountantsberoep

De reeks 'Busy Season Talks' over het accountantsberoep, elke dinsdagavond op gespreksplatform Clubhouse, kent inmiddels een vaste schare aanhangers. Editie #7 ging... →
